

Vyrostl jsem ve městě Stirling v centrálním Skotsku. Nachází se tam druhý největší hrad Skotska, přičemž ten největší je v Edinburgu. Podobně jako v Edinburgu, hrad ve Stirlingu je postaven na kopci, který vznikl následkem ledovcových posunů z doby ledové. Od hradu se pak s kopce vine Staré město. Od místa, kde jsem žil - „kousek rovné půdy“ pod hradem, vedla zkratka až do Starého města a do hradu. Ušetřilo se tak dost kroků oproti běžné cestě ulicemi. Ta zkratka sestávala z dlouhého schodiště, poněkud strmého, pročež bylo místními také nazýváno jako „Jákobův žebřík“. Jistě však není jediným ve Skotsku, nebo dokonce na světě (např. kostel v Kobylisích v Praze je nazýván Kostel U Jákobova žebříku). A to vše proto, že příběh o Jákobovi je jedním z těch, které jednomu pohnou představitostí. To dává našemu zraku cosi ku zobrazení a umělci se pokouší nabídnout jejich vlastní interpretaci Jákobova snu o schodech do nebes.

Avšak, tato idea o schodech do nebes nezačíná u Jákoba. Svě počátky má u Babyloňanů a jejich zikkurately. Tyto chrámy byly stavěny jako vysoké, stupňovité věže, přičemž každá z úrovní byla vzájemně přístupná díky schodištím. Tento sen tedy vzešel z reality řemeslného pojetí těchto staveb; z reality, která byla v přeneseném významu chápána jako žebřík, po němž lze jít vzhůru a zase zpět - nebesa tak scházejí na zem, toť Jákobův sen. To je též důvodem, proč jsou tatáž slova použita Ježíšem v Janově evangeliu, kdy popisuje sám sebe: „Se vši upřímností ti teď říkám, že spatříš nebesa dokořán a anděly Páně vycházet a sestupovat nad potomstvem pozemským.“ V Janově evangeliu je Ježíš vyobrazen jako žebřík, cesta mezi nebem a zemí, mezi časem a věčností, mezi Bohem a lidstvem.

Jákob svůj sen snil v Bethelu. Bethel je pozoruhodným místem - kromě Jeruzaléma a Samarie je v hebrejských spisech zmiňován nejčastěji. Byl navštíven Abrahámem, jenž zde postavil oltář. Sem se také Abrahám uchýlil po svém zneuctění v Egyptě. Bethel byl dobyt Joshuou, znovudobyt Canaanity a následně převzat do moci izraelských kmenů. (Hrad ve Stirlingu má ve své historii rovněž dobývání a znovudobývání, zde se však jednalo o boje Skotů a Angličanů).

V Bethelu byla také uložena Archa Úmluvy před tím, než byla přemístěna do Shilohu a později do Jeruzaléma. Bethel se stal hlavní svatyní severního království Izraele, konkurencí pro Judský Jeruzalém. V Bethelu Jeroboam umístil jedno ze svých zlatých telat, a Amos zde kázal břitkou bohoslužbu o falešném uctívání:

Pročež pravil Pán rodu Izraele: Vyhledej mne a žij; ale neprahni po Bethelu, a nevstupuj do Gilghalu či nepřecházej do Berševu; jelikož jistě dospěje do vyhnání, a Bethel obrátí se v nic. Hledej pána a žij, jinak vtrhne sem jako oheň proti Josefovi pokolení, a to stráví Bethel a nebude nikoho, kdo by jej zhasil. (Amos 5.4-6)

Ne jinde než v Bethelu se Amos dostal do potíží, když provedl toto: A Amaziah řekl Amosovi toto: „ Ó proroku, jdi, prchej pryč do země Judy, vysluž si svůj chléb v tom místě i prorocství své tam šíř; nikdy však znovu nevěsti v Bethelu, jelikož je to králova svatyně a chrámem království.“ (Amos 7.12-13)

Bethel by důležitým místem, svatým místem, jež se chápalo jako místo boží - tak tomu ale nebylo odjakživa, alespoň ne v očích všech. „Jákob prozřel ze svého spánku a řekl: „ Je jisté, že na tomto místě je Bůh - a já o tom nevěděl!“. Jákob uléhal ke spánku v místě, které neznal, nevěda v čí společnosti se ocitá nebo kde vyhledat přítomnost Pána. A ani v tom se z dnešního hlediska nezdá být od nás odlišným.

Pravděpodobně se ocitl ve městě Luz - a očividně se zde nenacházelo nic pozoruhodného. Prostě místo jako každé jiné, jenomže pro Jákoba se stalo místem odpočinku, místem, kde mohl popadnout dech a složit hlavu.

A ani to nebylo místo příliš vhodné pro tyto účely - kámen coby polštář - kámen plochý a podlouhlý rozprostírající se na volném prostranství, kámen toho druhu, který mohl zrání zářit a v osvětlení vztyčen být coby sloupek, monument a symbol, a to že ač doposud neobjevené, toto místo bylo vždy místem Božím.

To vše bylo neznámé Jákobovi, ale ne ostatním. Luz, město, jímž na své cestě procházel, bylo již dříve známo Canaanitům jakožto Bethel, panství Elů, vůdčí božstvo Canaanitů. A nyní, tak jako jiné posvátné svatyně na jiných místech v různých dobách, se stává přejatým, chápáno dnes ne jako místo panství Elů, ale jako místo domu Božího.

Název „Dům boží“ je přejat a zadaptován od Canaanitů, ale ve svém příběhu jej Jákob pojmenovává i jiným jménem – toto zde není jen domem Páně, tohle místo je též branou do nebes. A toto jméno nás zavede zpět do Babylonu, zpět k zikkuratům a k jejich schodech do nebes, zpět ke korektnějšímu jménu pro Babylon – Bab-ilani, což znamená „brána bohů.“

Dozvídáme se, že Jákob ulehл ke svému spánku v místě, které pro něj nic neznamena, nicméně může znamenat pro druhé. Jak se zdá, místa a tradice druhých spolu s jejich chápáním věcí kolem Jákobovi nic moc neříkají. Jeho duchovní život, pokud vůbec připustí, že nějaký má, není těmito skutečnostmi naplňován. Jedná se prostě jen o místo, kde si oddechne, místo k vhodnému užitku, nicméně nijak zvlášť důležité – ne pro něj.

Avšak, probouzí se do jiného světa, světa, kde byl osloven přítomností něčeho, co dříve stěží tušil. Je to svět, v němž Jákob musí brát vážně to, co je pro druhé významné, ale pro něj dříve ne – a tedy tradice Canaanu a Babylonu jsou nenásilně přijaty do tradic Izraele člověkem, jehož jméno Izrael později převezme, jelikož Jákob nakonec připouští, že tradice druhých mají co říci i jemu.

Žalmista nepíše o Bohu, jenž se zčistajasna objeví na určitém místě, ale o všudypřítomném Bohu, Bohu, jehož přítomnosti nelze nikam uniknout a jehož přítomnost je s námi kamkoliv se vydáme – od lůna k hrobce, od míst nejvznešenějších k těm nejubožejším. Toto je Bůh, jenž nás zná, ať už jdeme kamkoliv, a to i předtím, než se kamkoliv vůbec vydáme. Ví o nás, ať už my víme či nevíme o něm, a stejně tak se námi zabývá, ať už se my jím zabýváme či ne. V podstatě je tohle vše poněkud příliš pro žalmistu, příliš mnoho k vystižení, příliš mnoho k porozumění. Je to však dost, aby to pouhého smrtelníka přimělo k tomu, aby se utišil, aby žasl a modlil se.

A tak tu máme pro dnešní bohoslužbu tyto dvě velmi odlišné zmínky o boží přítomnosti, dvě různé zmínky o jejím odhalení. V té první se jedná o vyličení zrealizování svatyně na počest boží přítomnosti dříve neuvědomované a nepovšimnuté. V té druhé se jedná o chápání boží existence, která je všudypřítomná nadčasová; taková boží přítomnost je přítomná ve vzduchu, jenž vdechujeme, v zemi, po níž kráčíme, ve zrození, životu a smrti.

To by nám samo o sobě mělo připomínat, že duchovní prozření se liší a že bychom měli být mimořádně obezřetní vůči komukoliv, kdo se nám snaží namluvit, že existuje pouze jedno pojetí Boha, které je platné a že všechna ostatní jsou mylná. Neměli bychom naslouchat nikomu, kdo hlásá, že jeden jediný přístup a způsob chápání Boha je nadřazen jinému.

V dnešním kázání je ale i třetí zmínka o duchovním prožitku. Vystává z oněch dvou předchozích, avšak nabízí zcela nové pojetí toho, jak taková duchovní zkušenost může vypadat. Když Ježíš potkává Nathaniela, baví se s ním, jako by ho znal, jakoby věděl, kde byl, co dělal a co si myslel. Promlouvá tedy jako ztělesnění všudypřítomného Boha ve slovech žalmisty, který nás zná skrz naskrz, před kterým není úniku. Ale poté, jak jsme si mohli povšimnout dříve, pokračuje dál a nabízí interpretaci Jákobova žebříku, v níž on sám je tím žebříkem, po němž andělé sestupují a vstupují z a do nebes. A tak o sobě Ježíš promlouvá ne jako o cíli, jehož má být dosaženo, ale jako o cestě k němu.

Ježíš pojímá představy o duchovním prozření a nabízí nám je v našem lidském životě, zosobněně, coby závazek věčného Boha vůči časem omezené lidské existenci z masa a kostí. A tak říká Nathanielovi i nám, že upoutání Boha vůči svatyním a konkrétním svatým místům bylo překonáno.

Později o sobě bude mluvit jako o novém chrámu, té, která postavena ve třech dnech, nahradí staré, nyní rozpadlé. A dále říká Nathanielovi, že nyní neviditelný, všudypřítomný Bůh je – v jeho vlastním životě – učiněn viditelným a srozumitelným. Bůh již není „k nepochopení“, protože Bůh teď

může být pochopen skrze lidský život a skrze lidské utrpení. Brána je otevřená, žebřík je na svém místě.

Duchovno je vyjmuto z éterična a z „cizí řeči“ a je přeneseno do pozemského života, do života lidské solidarity. Život Boha je tím, který lze vidět při procházkách ulicemi, našimi obyčejnými ulicemi, ulicemi bez zřetelnější významnosti; ulicemi, jež jsou jednoduše cestami z jednoho místa na druhé, avšak ulicemi, v nichž lze dohledat Boha a v nichž nás i on může nalézt - v ulicích, které se kdykoliv mohou ukázat býti sídlem božím, samotnou branou do nebes.

Jsou to naše ulice, ty, které jsme vždy znali. Jsou to ulice, jimiž procházíme v cizí zemi, ulice, jež ostatní znají lépe, než my. Jsou to ulice v naší vlasti, jimiž lidé z jiných končin prochází, dodávajíc jim tak na nových významech. Jsou to všechno ulice, v nichž je Pánbůh přítomen, ulice z Jákobova snu, a ulice Jákobova žebříku. A přesto, zdá se, tak jako Jákob, ani my si nebyli, nejsme vědomi.

*Ó pane, tys mne vyhledal a porozuměl mi,
Ty víš, kdy usedám, kdy vstávám zas,
Chápeš smysl mých myšlenek zdáli.
Razíš mi cestu a dáváš mi ulehnout,
Obeznamený jsi se všemi mými cestami. Amen.*